

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄԵՆ. ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Սիրեցեալ ժողովուրդ Հայոց
Որ յերուսաղէմ եւ ի Յորդանան,
Որ ի Հայաստան եւ յԱրցախ, եւ ի սփիւռս
ցրուեալ:

Արեւելի մոգերը տեսան աստղը, որ իրենց բարի
լուրը տուաւ, թէ՛ նոր թագաւոր մըն է ծներ: Եւ
ուրախացան:

Բեթղեհէմի հովիւները հրեշտակին ձայնը լսեցին, որ
իրենց ըսաւ. մեծ ուրախութեան մը աւետիսը կուտամ
ձեզի, «որ եղիցի ամենայն ժողովրդեանն. զի ծնաւ ձեզ
այսօր փրկիչ, որ է Օծեալ Տէր, ի քաղաքի Դաւիթի:»

Բայց գիտեմք թէ ամէնք չէ՛ որ ուրախացան:

Ո՛չ՝ անոր ծննդեան լուրը երբ տարածուեցաւ, եւ ո՛չ
ալ՝ երբ իբրեւ քաղաքի քաբբունի, Յիսուս կը շրջէր
քաղաքէ քաղաք, եւ Աստուծոյ կամփին, յաւիտեանական
նշմարտութիւններու, եւ համամարդկային եւ բարոյական
պարտաւորութիւններուն մասին կը յիշեցնէր եւ
կ'ուսուցանէր:

Հերովդէս Թագաւորը սարսափեցաւ նոր թագաւորի մը
ծննդեան աւետիսը լսելով:

Մաքսաննեգները, կեղծաւոր փարիսեցի ուսուցիչները,
Աստուծոյ տունը վաճառատունի վերածած փերեզակները,
իրենց վստահուած պաշտօնը եւ իրենց ընդգրկած
ասպարէզը՝ կեղեքումի, կեղծիքի, եւ շահամոլութեան
առեւտուրի փոխակերպած «իժի ծնունդները», նոյնպէս
սարսափեցան, եւ անհանդուրժելի գտան, նոր
վարդապետին ուսուցումը, յիշեցումը, Աստուծոյ
հայրութեան մասին, Աստուծոյ արդարութեան,

դատաստանին, ինչպէս նաեւ Անոր անխարդախ սիրոյն եւ ողորմածութեան մասին:

Սակայն կային արդարեւ ուրախացողներ:

Աստղագէտ գիտուններէն, արքայազարմ մոգերէն սկսեալ, մինչեւ խոնարհ հովիւները բացօթեայ դաշտերուն, որոնց անխարդախ հոգիները մաքուր ընդունարան են երկնային յայտնութիւններու:

Եւ թիւը, եւ քանակը այս զգայուն հոգիներուն, համեստ եւ յուսալից սիրտերուն, ամէն ասպարէզէ եւ ամէն տարիքէ, սերունդէ սերունդ անեցաւ ու բազմացաւ:

Այսօր իսկ, միլիոններով հոգիներ, իրենց սրտերուն մէջ ընդունելով հրեշտակին պատգամը՝ «աւետարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ», գայն կը բաշխեն իրենց շուրջը ապրող տառապակոծ մարդկութեան:

Եւ այս՝ գիտնալով հանդերձ թէ աշխարհի ամէն կողմը ականուած պատերազմներ, ամէն երկրի մէջ եղբայրասպան պոռթկումներ, անմարդկային, գազանական արիւնահեղութիւններ, ընկերային եւ քաղաքական կացութիւններ, թոյլ պիտի չը տան խոստացուած «ուրախութիւնը» զգալու եւ ապրելու:

Բայց «մարդացեալ Աստուծոյ» յայտնութիւնը, ներկայութիւնը, մնայուն եւ յաւիտեական խոստում մըն է: Կեանքի բոլոր պայմաններուն մէջ անփոփոխելի եւ անփոխարինելի: Եւ ամբօրէն խարսխուած՝ անձին մէջ խոստացուած Մեսիային, մարմնացեալ փրկիչին, որ է Օծեալ Տէր՝ Յիսուս Բրիստոսին:

Հայ ժողովուրդի գաւակները, դարեր շարունակ, սերունդէ սերունդ, ուխտի են եկած Բեթղեհէմի խոնարհ մտրին, ուր ծնաւ խոստացուած փրկիչը, մարգարէներու նախագուշակած մեսիան, «էմամնուէլը», «մարդացեալ Աստուածը» որ մեզի հետ է միշտ, իր խոստումին համաձայն:

Այս հաւատքն է որ յաւերժօրէն պայծառ պահած է Հայ ժողովուրդի գաւակներուն նայուածքը դէպի Բեթղեհէմի աստղը, եւ անշեղ առաջնորդած է ապրելու կամքը,

բարոյական խղմատամբը, եւ գործելու, ստեղծագործելու աննկուն հոգին մեր զաւակներուն, համաձայն հրեշտակին երկնային պատգամին:

Եւ հակառակ աշխարհի չարագործ ուժերուն կործանարար ծրագիրներուն, մենք կ'ապրինք դեռ, ու պիտի ապրինք:
Որովհետեւ...-

«... Մեր նահատակ
Հայրերն ու մայրեր
Հողին տակ թաղուած
Հունտերուն նման
Կեանքի պիտի գան:

«Զի ա'յդ հաւատով
Զը վարանեցան
Նայիլ աչքերուն
Ոսոխին, մահուան:

«Պատգամն այս հօր
Կախեցին յուռութօ
Սրտի ու մտքի
Դըրան կամարէն:

«Վախցէք մի միայն՝
Թէ ունիք ոսոխ
Հոգին սպաննող:

«Ու մինչեւ այսօր
Զէ ծրնած ոսոխն
Հայ Սերունդներուն
Հոգին սպաննող:»

Եւ այս կենդանարար հոգիին խորհրդանիշ պիտի ծառայէ Հայաստան աշխարհի մէջ, Գրիստոնէութեան պետականացման 1700 ամեակի տօնակատարութիւնը:

Անկախ Հայաստանի պետութիւնը, Հայաստանեայց Եկեղեցին, եւ պետական ու կրօնական օտար հաստատութիւններ պիտի մասնակից դառնան, յիշատակելու համար իմաստը եւ կարեւորութիւնը՝ 301 թուականին հայ ժողովուրդի կեանքին ու պատմութեան մէջ իրագործուած հոգեւոր զարթօնքին:

Նոյն կենդանարար հոգիին խորհրդանիշ պիտի ծառայէ 1915 թուականի ահաւոր եղեռնի յիշատակութեան 80 ամեակը: Այս եւս պիտի բացայայտէ Բեթղեհէմի աստղին «մեծ եւ սքանչելի խորհուրդը», եւ Հրեշտակի պատգամին յաւերժական ոգմարտութիւնը: Եւ հայ ժողովուրդը պիտի կարենայ կանգնիլ աշխարհի դատաստանին առաջ, հօգորութեամբը իր հոգիին, եւ

կրկնել--

«Ու մինչեւ այսօր
Զէ ծնած ոսոխն
Հայ սերունդներուն
Հոգին սպաննող:»

Բեթղեհէմի այս Սուրբ Այրէն, սրտագին մաղթամբ՝
«վասն հաստատութեան Հայաստանեայց Առաքելական Սրբոյ
եկեղեցւոյ» եւ իր նուիրապետական Աթոռներուն եւ
կրօնական հաստատութեանց: Վասն Հայաստան աշխարհի
անկախ պետութեան անասանութեան, ժողովուրդի
բարօրութեան, շէնութեան եւ խաղաղութեան: Վասն
ապահովութեան եւ անվտանգութեան հայրենի երկրի եւ
Արցախի քաջամարտիկ զօրավարաց եւ զինուորեալ
մանկանց մերոց:

Եւ վասն համայն զաւակաց Ազգիս Հայոց ի
հայրենիս եւ ի սփիւռս ցրուեալ, հոգեւոր սպասաւորաց,
տաղանդաշատ գիտնականաց եւ արուեստականաց,
կրթանուէր դաստիարակաց եւ ազգանուէր հաստատութեանց
աննահանջ ծառայութեան:

Թող Տէրը ընդունի՝ ի լոյս երեսաց իւրոց, զհոգի
հանգուցեալ Հայրապետին Ամենայն Հայոց, Տեառն Տեառն
Վազգէնի Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին, եւ վերացնէ սգոյ
շղարշը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Միածնաէջ Սուրբ
Սեղանէն, յաւերժօրէն բաշխելու համար Քրիստոսի
կենարար պատգամը, եւ աւետաբեր ղօղանջներուն
ցնծերգութեամբ օրհնաբանելու աւետիսը Մենդեան--

«Քրիստոս Մնաւ եւ Յայտնեցաւ.

Օրհնեալ է Յայտնութիւնն Քրիստոսի:»

18 Յունուար 1995
Բեթղեհէմ

Christmas Message of His Beatitude *Patriarch Torkom Manoogian*

18 January 1995, in Bethlehem

Beloved children of the Armenian Apostolic Church,

For two thousand years, Christians all over the world have been reliving this hallowed milestone in the history of mankind, inspired by the immortal message of hope and love that it conveys.

And for thousands more, men and women who take up their cross and follow Jesus, will continue to commemorate this day.

As we re-enact this ancient ceremony and tradition of Christmas, we are again reminded of the significance of the humble birth of the child who became our Saviour, a significance that gathers more momentum as we observe the growing turmoil on our hapless planet.

Tonight, we stand on that very spot, in the Sacred Manger of the Church of the Nativity, in the unprepossessing little town of Bethlehem, bearing our own witness to that cataclysmic event when the Lord our God vouchsafed to throw wide open for us the gates of mercy and salvation.

We are overcome with joy and exultation as we kneel in homage to the memory of the first Christmas. For in our troubled world, and particularly this unhappy corner of the globe, where disharmony among brothers continues to whet the appetites of warmongers, and where the forces of evil are forever seeking to vanquish us, we are sustained by the knowledge of the mercy and compassion of God.

It is true we stand upon the threshold of a dream, the ultimate dream of a comprehensive Middle East peace in our time, for our generation and untold others, but that dream can only be realized if we accept the prime commandment of God, to love our neighbours as ourselves.

With each passing day, the prospect of an eventual victory over the forces of destruction grow stronger as men of goodwill on both sides of the Arab-Israeli divide succeed in bridging their mutual mistrust.

Inspired by a sincere desire to leave a noble legacy to their children and their children's children, erstwhile antagonists are sitting down at the same table to hammer out a final and binding understanding.

Ceaselessly, we pray for the success of these men of vision, and ask the Lord to inspire them and guide them, so that they may succeed in

bringing to us that peace that has so far eluded two whole generations. Most assuredly a better tomorrow awaits us - a tomorrow freed from all turmoil, all terror, all degradation and all sin.

We look forward to a future that promises to reinforce our dignity as human beings. And that rekindles our faith and returns those of us who have gone astray, back to the true path that leads us unerringly to Him, the fount of all life, all wealth and all wisdom.

Through the miracle of the Virgin Birth, God showed us, as He has done countless times before, that nothing is impossible for Him, that nothing falls outside the pale of His mercy and His love.

He could have performed His miracle of manifestation in the most spectacular of manners, riding to earth on a thunderbolt in a cloud of fire, surrounded by hosts of angels, and phalanxes of worshippers. And all the universe would have done obeisance to him. For, as Prophet Isaiah says in Chapter 66, "the heaven is His throne and the earth is his footstool."

But instead He chose to appear in the guise of the poorest of the poor, and the purest of the pure, in order to give us His sublime message: Salvation is ours, if we want it, but it can be attained only by those who, like the innocent babe in the Manger, are blessed with a spirit that is pure.

There is more than one sublime message to be deciphered from the Christmas Story, but the over-riding one is God's supreme commandment: "Love."

And it is not only our brother or our sister that we must love. We should also not shirk from the impossible love: loving one's enemy as oneself and praying for those who would do harm to us. For our enemy is also our brother, for we all share the same Heavenly Father, and we are all worthy of His mercy and His grace.

Then we shall truly find plenitude and be satisfied, for the Lord is our shepherd and we shall not want. And as King David the Psalmist sings in the 23rd Psalm, "He maketh us to lie down in green pastures and leadeth us beside still waters. He restoreth our soul and leadeth us in the path of righteousness. Yea, though we walk through the valley of the shadow of death, we shall fear no evil, for He is with us and His rod and staff comfort us. And truly goodness and mercy shall follow us all the days of our life and we shall dwell in the house of the Lord forever."

May this Christmas day bring us not only cheer and comfort, but also a step closer to the realisation of the ultimate human craving: peace on earth and glory to God in the highest.

AMEN.